

ศึกษาประวัติและวิวัฒนาการความศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยาม*

The Study of the History and Development of Civilization of Newspapers in Siam

พิมพ์พิน คำเพ็ง

Pimpin Khampheng

มหาวิทยาลัยครูมองโกเลียในจีน

Inner Mongolia Normal University, China

E-mail: pimpinkhampheng@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและวิวัฒนาการความศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยาม วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่ ค.ศ.1656 ถึงปัจจุบัน โดยทำความเข้าใจกับส่วนแยกย่อยก่อนที่จะสังเคราะห์ภาพรวมของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้หนังสือพิมพ์สะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยหนึ่ง ๆ ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของคนในสมัยนั้น ๆ อาศัยระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (History Research) วิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์ (Political Research) เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ การเสนอจะใช้ทั้งแบบพรรณนา (Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เอกสารหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) หนังสือพิมพ์ และเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า 1) ชาวที่เขียนของหมอบรัดเลย์ในบางกอกรีคอร์เดอร์ สะท้อนแนวคิดของคนตะวันตกแห่งยุคแสงสว่าง (Enlightenment) และยุคจักรวรรดินิยม (Imperialism) ซึ่งมุ่งหวังจะเปลี่ยนสังคมสยามจากความมืดบอดไปสู่สภาวะที่ตนเข้าใจว่า คือ ความศิวิไลซ์ และ 2) หนังสือพิมพ์ของประเทศต่าง ๆ ในโลกมักเป็นกิจการที่ดำเนินการโดยเอกชน รัฐบาลไม่ได้เป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ดำเนินการเอง หนังสือพิมพ์จึงมีโอกาเป็นอิสระมาอย่างเสรี แต่ในทางปฏิบัติแล้ว รัฐบาลพยายามเข้ามาควบคุมหนังสือพิมพ์ไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม ทางตรงคือรัฐบาลออกกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ และทางอ้อมรัฐบาลจะให้ความอุดหนุนแก่หนังสือพิมพ์ในด้านเงินทุนและเทคโนโลยี

* Received 19 September 2022; Revised 6 October 2022; Accepted 20 October 2022

คำสำคัญ : วิวัฒนาการ, ความศิวิไลซ์, หนังสือพิมพ์ในสยาม

Abstract

The purpose of the research was to investigate the history and development of civilization of newspapers in Siam, which analyzed the events related to Thai newspapers from 1656 to present that endeavored to grasp the subdivisions before synthesizing the incidents. The newspapers naturally reflected on the incidents in each age that also reflected on the worldviews of the people based on the historical and political research. Doing research data presentation emphasized description. Data used in research comprised both primary and secondary sources. The findings of the research indicated that; 1) the news written by Dan Beach Bradley in the Bangkok Recorder reflected on the concept of the westerners in the Enlightenment and Imperialism, which was expected to change the Siam Society that was dark to the condition to be understood that it was called civilization. 2) The newspapers of the countries throughout the world were usually businesses carried out by private organizations. The government was not an owner or operator; consequently, the newspapers had an opportunity to be independent. In practice, the government tried to control a newspaper business either directly or indirectly. Directly, the government legislated to control a newspaper business; and indirectly, the government provided a newspaper business with the capital and technology.

Keywords: Development, Civilization, Newspapers in Siam

บทนำ

ประวัติการพิมพ์เป็นเรื่องราวปรากฏการณ์ทางด้านการพิมพ์ของประเทศต่าง ๆ ในโลกซึ่งได้คิดประดิษฐ์แท่นพิมพ์ และตัวพิมพ์ขึ้นใช้ได้แก่ ประเทศจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และเยอรมัน อาจถือได้ว่าประเทศเหล่านี้ได้มีส่วนในการพัฒนางานด้านการพิมพ์ให้เจริญก้าวหน้า ประเทศไทยจึงได้รับเอาวิทยาการทางด้านการพิมพ์จากชาติตะวันตกมาใช้ และได้ทำการปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงเพื่อความเหมาะสม ก่อให้เกิดวิวัฒนาการทางด้านการพิมพ์ขึ้น (วิทยา ตันติเสวี, 2523)

จุดกำเนิดความเก่าแก่ของหนังสือพิมพ์ต้องมองย้อนกลับไปยังยุคสมัยโรมัน ซึ่งในสมัยก่อนประกาศในกิจกรรมทางการเมือง และข่าวสารทางสังคม โดยเรียกว่า “Acta Diurna” จะถูกแกะสลักด้วยโลหะหรือหินและนำไปติดไว้ในสถานที่สาธารณะ ส่วนในประเทศจีนมีสิ่งที่เรียกว่า “Dibao” เป็นแผ่นข่าวที่ผลิตโดยรัฐบาลของจีน หมุนเวียนใช้กันในหมู่เจ้าหน้าที่ศาล ในช่วงปลายราชวงศ์ฮั่น ระหว่าง ค.ศ.713 และ ค.ศ.734 ราชวงศ์ถังของจีนได้สร้างสำนักเผยแพร่ข่าวรัฐบาลขึ้นมา ซึ่งเป็นการเขียนหนังสือด้วยลายมือบนผ้าไหมและถูกใช้งานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ต่อมาในปี ค.ศ.1582 มีหลักฐานชี้ว่าแผ่นข่าวได้ถูกตีพิมพ์ขึ้นโดยบริษัทเอกชนครั้งแรก ซึ่งเกิดขึ้นในปักกิ่งช่วงปลายราชวงศ์หมิง และในยุโรปสมัยใหม่ยุคแรก ๆ การมีปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนที่เพิ่มขึ้น สร้างความต้องการข้อมูลอย่างมหาศาล ซึ่งจะต้องใช้การจดบันทึกเพื่อสื่อสารระหว่างกัน ทำให้การเขียนหรือตีพิมพ์เอกสารเริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างมากในยุโรป กระทั่งปี ค.ศ.1556 รัฐบาลแห่งเวนิสได้เผยแพร่หนังสือรายเดือนเป็นครั้งแรกเรียกว่า “notizie scritte” (Literature,, 2562)

หนังสือพิมพ์ได้เข้ามามีบทบาทต่อสถาบันการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการศึกษาของประเทศไทยมาหลายร้อยปีแล้ว และยังมีข้อเขียนหรือรายงานผลการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้อย่างสมบูรณ์พอที่จะใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ ด้วยเหตุนี้นักวิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งในการค้นคว้ารวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการควมศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยามตั้งแต่สมัยแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการก้าวแรกหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม จนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อทราบปัญหา อุปสรรคของกิจการหนังสือพิมพ์ ทศนคติของพระมหากษัตริย์ไทยที่มีต่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย
3. เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบระหว่างมิชชันนารีอเมริกัน เจ้านาย และประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดมหาวิทยาลัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร และเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเกี่ยวกับประวัติหนังสือพิมพ์ ปี ค.ศ.1656 ถึง ค.ศ.1932

2.2 ศึกษาลักษณะเนื้อหาและลักษณะของหนังสือพิมพ์ นับตั้งแต่มีชนนาริอเมริกันเริ่มออกหนังสือพิมพ์ รายปักษ์ รายเดือน รายปี จนกระทั่งวิวัฒนาการขึ้นมาเป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

2.3 ศึกษาบทบาทและรูปแบบการทำหนังสือพิมพ์กรอบแนวคิดเพื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างมีชนนาริอเมริกัน เจ้านาย และประชาชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) วิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์ (Political Research) เข้าช่วยในการวิเคราะห์ การเสนอรายงานนี้จะใช้ทั้งแบบพรรณนา (Description) และแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

เอกสารหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources)

3.1 เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นต้นประเภทตัวเขียน (Manuscript Sources)

- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 4

3.2 เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว (Printed Primary Sources)

- ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4

- พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3 หนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ที่ออกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3

เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources)

- หนังสือต่าง ๆ

- วารสารต่าง ๆ

ผลการวิจัย

เพื่อการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประวัติและวิวัฒนาการก้าวแรกหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม จนถึงปัจจุบัน

เพื่อทราบปัญหา อุปสรรคของกิจการหนังสือพิมพ์ ทศนคติของพระมหากษัตริย์ไทยที่มีต่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

ประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย เริ่มต้นโดยหลักฐานที่ไม่แน่ชัด

เริ่มจากการพิมพ์สมัยกรุงศรีอยุธยา การพิมพ์หนังสือในสมัยนี้เริ่มขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กล่าวคือในปี ค.ศ.1662 บาทหลวงลาโน (Louis Laneau) ได้ทำการแปลและแต่งหนังสือคำสอนทางคริสต์ศาสนาและจัดพิมพ์หนังสือภาษาไทยด้วยตัวอักษรโรมันจำนวน 16 เล่ม รวมทั้งหนังสือไวยากรณ์และบาลี 1 เล่ม และพจนานุกรมอีก 1 เล่ม (อำไพ จันทรจิระ, 2516) บาทหลวงลาโนได้จัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นภายในบริเวณโรงเรียน และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชตั้งโรงพิมพ์ที่เมืองลพบุรีอีกโรงหนึ่งต่างหาก (ฟ. ฮี แลร์, 2512) ต่อมาในปี ค.ศ.1670 ได้มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสชื่อ ปีแอร์ ลองกรัว (Pierre Langrois) จัดตั้งโรงพิมพ์หนังสือภาษาไทย จึงขอให้ทางประเทศฝรั่งเศสจัดส่งช่างแกะตัวพิมพ์มาให้เพื่อจะได้ทำการพิมพ์คำสอนทางคริสต์ศาสนาเป็นภาษาไทย สำหรับเรื่องการจัดตั้งโรงพิมพ์ในประเทศไทย ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ฟ. ฮี แลร์ ได้ให้หลักฐานเพิ่มเติมว่า ในปี ค.ศ.1674 ได้มีจดหมายบอกบุญของบาทหลวงลึงคลุอาส์ ไปยังหัวหน้ามิชชันนารีต่างประเทศในกรุงปารีส กล่าวถึงเรื่องการพิมพ์มีใจความว่า (ฟ. ฮี แลร์, 2512)

“ถ้าท่านอยากได้รับส่วนแบ่งในการช่วยแผ่ศาสนาคริสต์ให้แพร่หลายในเมืองไทยแล้ว ขอให้ท่านโปรดช่วยซื้อหาเครื่องพิมพ์ส่งมาให้สักเครื่องหนึ่งเถิด มิชชันเมืองไทยนี้จะได้มีโรงพิมพ์สำหรับพิมพ์หนังสือเหมือนกับที่เขาทำกันแล้ว ในมะนิลา เมืองคูอา และเมืองมะเกอานัน”

จากข้อความในจดหมายฉบับนี้ทำให้เราสันนิษฐานได้ว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา มิชชันนารีคริสตังได้คิดที่จะตั้งโรงพิมพ์ขึ้นในประเทศไทยแล้ว แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานระบุชัดว่าเครื่องพิมพ์นั้นถูกส่งเข้ามาในประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม แต่ก็แสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้นสงบเรียบร้อยเป็นปกติ (สมชัย อนุมานราชธน, 2509)

การพิมพ์ในสมัยกรุงธนบุรี ท่านเจ้าพระยาจักรี ฟ.ฮัลเลอร์ ได้กล่าวยืนยันว่า การพิมพ์หนังสือในประเทศไทย เริ่มขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี รัชกาลพระเจ้าตากสินมหาราช บาทหลวงคาร์โนลจัดตั้งโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์หนังสือคำสอนทางศาสนาขึ้นที่วัดชานตาคุส ตำบลกุฎีจีน จังหวัดธนบุรี โดยหนังสือที่พิมพ์ครั้งนี้มีจำหน่ายว่า

“คำสอน คฤศตัง พิมพ์ขึ้นในวัดชานตาคุส

ณ บางกอก

ศักราชแต่เถา ชาทิมมุนษย์ 1796, ”

(พ.ศ.2339)

สันนิษฐานได้ว่าการพิมพ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นในสมัยธนบุรีและสืบเนื่องต่อมาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้ (กำธร สติรกุล, 2541)

ตัวพิมพ์ภาษาไทยยังคงเป็นปัญหามานานสงสัยกันในทุกวันนี้ ว่าใครเป็นผู้ประดิษฐ์ตัวพิมพ์ภาษาไทย เมื่อพิจารณาจากหลักฐาน 2 ประการ ข้อสันนิษฐานแรก กล่าวว่า ร้อยเอกเจมส์ โลว์ (Captain Low) เป็นบุคคลที่คิดประดิษฐ์ตัวพิมพ์ภาษาไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในปี ค.ศ.1828 และยังได้แต่งตำราไวยากรณ์ภาษาไทยขึ้นเล่มหนึ่งชื่อว่า “A Grammar of Thai or Siamese Language” ข้อสันนิษฐานที่สอง กล่าวว่า มิชชันนารีอเมริกาชื่อ จัดสัน (Recorend Adoniram Judson) พิมพ์หนังสือคำสอนภาษาไทยเพื่อการเผยแพร่คริสต์ศาสนา นางจัดสันจึงได้แต่งหนังสือและพิมพ์หนังสือภาษาไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1819

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้รับเอาวิทยาการทางด้านการพิมพ์จากชาติตะวันตกขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ได้มีวิวัฒนาการของกิจการหนังสือพิมพ์มิชชันนารีอเมริกันได้เป็นผู้วางรากฐานจัดทำขึ้น เมื่อปี ค.ศ.1836 หมอบรัดเลย์ได้รับมอบแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์ภาษาไทยจากคณะอเมริกันบอร์ด โดยนำแท่นพิมพ์มาติดตั้งที่โรงพิมพ์ของคณะอเมริกันบอร์ด ตรอกกัปตันบุช และในเวลาต่อมาปี ค.ศ.1839 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเล็งเห็นประโยชน์ของการพิมพ์จึงโปรดเกล้าฯ ให้หมอบรัดเลย์ตีพิมพ์พระบรมราชโองการประกาศห้ามสุพิน เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ.1839 นับเป็นเอกสารทางราชการฉบับแรกที่ตีพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย จำนวน 9,000 ฉบับ แต่เอกสารชิ้นนี้สูญหายไปหมดไม่หลงเหลือไว้เป็นหลักฐานในปัจจุบัน ในเวลาต่อมาหมอบรัดเลย์ได้ย้ายไปตั้งโรงพิมพ์ใหม่ ณ ที่เช่าข้างวัดประยูรวงศ์ของเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) ได้มี

การนำวิทยาการสมัยใหม่ทางการแพทย์มาเผยแพร่ ทำการปลูกฝีป้องกันโรคไข้ทรพิษ ทำให้ในเวลาต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในวิทยาการสมัยใหม่ด้านการแพทย์ของตะวันตกจึงโปรดเกล้าฯ ให้หมอบรัดเลย์ตีพิมพ์ตำราปลูกฝีและตำราการรักษา (สุพรรณิ กาญจนัษฐิติ, 2507)

หมอบรัดเลย์และหมोजันดเลซึ่งอยู่ในคณะมิชชันนารีอเมริกันจึงเริ่มดำเนินการออกหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกในประเทศไทย 2 ฉบับ คือ 1. หนังสือพิมพ์บางกอกเรคคอร์ด (Bangkok Recorder) ออกในระหว่างปี ค.ศ.1844-1845 เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายปักษ์ วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวอเมริกันและชาวต่างชาติอื่น ๆ ได้ทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวและความเป็นไปในเมืองไทย รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกแต่เป็นเรื่องสั้น ๆ หนังสือฉบับนี้ว่า "จดหมายเหตุอย่างสั้น" (สุกัญญา ตีระวนิช, 2520) 2. หนังสือพิมพ์บางกอกคาลเอนดาร์ (Bangkok Calendar) ออกในระหว่างปี ค.ศ.1847-1850 เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ มีกำหนดออกเป็นรายปี (ขจร สุขพานิช, 2508) ได้ตีพิมพ์บทความเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เรื่องสุริยุปราคา หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ยังให้ความรู้เรื่องการค้า ตัวเลขของจำนวนประชากร ศาสนา รัฐบาลไทย ชาวต่างชาติที่เข้ามาในเมืองไทย (สุกัญญา ตีระวนิช, 2520)

เจ้าฟ้ามงกุฎกับการพิมพ์ เจ้าฟ้ามงกุฎจึงทรงเป็นชาวไทยคนแรกๆ ที่คิดริเริ่มกิจการด้านการพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย ทรงโปรดให้สั่งเครื่องพิมพ์มาจัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหาร 1 เครื่อง เพื่อจัดพิมพ์หนังสือตำราทางพระพุทธศาสนาออกเผยแพร่ ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาที่มีไปยังนายและนางเอ็ดดี้ แห่งวอเตอร์ฟอร์ด นครนิวยอร์ก ฉบับลงวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1849 มีข้อความดังต่อไปนี้ (พรพิมลพรรณ รัชนี้, 2475)

"ข้าพเจ้ามีความสนใจและปรารถนาอย่างยิ่งที่จะได้เครื่องพิมพ์หินเครื่องหนึ่ง หรือเครื่องพิมพ์ชนิดอื่นซึ่งคิดทำขึ้นใหม่ๆ อาจพิมพ์ตัวอักษรได้เร็วกว่าเครื่องพิมพ์แบบธรรมดา..."

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ราชวงศ์จักรี ทรงสนใจศึกษาหาความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่ของชาติตะวันตก (เวลล่า วอลเตอร์ เอฟ, 2530) กิจการหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นของคณะมิชชันนารีอเมริกัน มีเพียงฉบับเดียวที่พระองค์ทรงเป็นบรรณาธิการและเจ้าของคือ หนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวทรงไม่โปรดหนังสือพิมพ์ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ของมิชชันนารีอเมริกันโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์บางกอกรีคอร์เดอร์มักจะลบทบทวนความคิดเห็นตำหนิรัฐบาลเสมอๆ

"...หนังสือพิมพ์ที่ลงเป็นไทยนั้น เมื่อว่าถึงการนี้ก็มีแต่บ่นตำหนิทั้งนั้น ไม่ว่าตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงไปถึงเสนาบดี ศาล กฎินทาทั้งนั้นแทบทุกฉบับ ฤอย่างหนึ่งมีแต่ยุแหยง ให้เสียเงินทองสร้างนั่นทำนี่ สั่งให้ลงทุนทำการรถไฟ ให้ใช้เทเลกราฟข้าซากเข้าชี้ไป ที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษนั้น ฝ่ายไทยผู้เป็นเจ้าของเมืองจะได้ อ่านกันน้อย ใจความในหนังสือพิมพ์ตีเป็นภาษาอังกฤษนั้น เมื่อกล่าวถึงเมืองไทยแล้วตีเตียนทั้งผู้ครองแผ่นดินทั้งการศาสนา ยิ่งไปกว่าที่แต่งเป็นไทยอีก..." (หอสมุดแห่งชาติ, 2408)

นอกจากพระองค์จะทรงไม่พอพระทัยให้หนังสือพิมพ์แสดงความคิดเห็นทางการเมืองแล้ว พระองค์ยังมีความเห็นว่า การที่ประชาชนนำเรื่องราวของตนไปร้องทุกข์ทางหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นการส่อพิรุณให้เห็นถึงความไม่สุจริต โดยเหตุนี้จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศเรื่อง “ประกาศไม่ให้เชื่อข้อความที่มีผู้ทั้งหนังสือไปลงหนังสือพิมพ์” ความว่า

“...มีพระบรมราชโองการดำรัสให้ประกาศว่า หนังสือพิมพ์ไปลงพิมพ์บ้านหม้ออเมริกันทั้งสองอย่างนี้ จะเชื่อฟังเอาเป็นความไม่ได้ เห็นเป็นพิรุณนัก เพราะใครทำอย่างนั้นเห็นชัดว่าจะว่าเขาตรง ๆ ไม่ได้ จะแก้งนินทาว่าประจานเขาให้ความอึง ๆ ไปเท่านั้น ถ้าจริงแล้วทางที่จะว่านั้นมีอยู่คือที่โรงศาล แลฎีกาเปิดเผยไม่ห้ามทรงพระกรุณาโปรดว่าผู้มีทุกข์ร้อนเกี่ยวข้องอย่างไร ๆ ให้มาร้องถวายฎีกา ถ้าตัวผู้นั้นต้องกักขังจองจำอยู่มาไม่ได้ จะให้เจ้าขุนมูลนาย ฤญาติน้องพวกพ้อง ฤใคร ๆ มาถวายก็ได้ ถวายข้างหน้าก็ได้ ข้างในก็ได้ เห็นเป็นพิรุณนัก ถึงจะว่าปึกหน้าค่าซื้อ ฤกล่าววโทยบ้านเมืองต่าง ๆ จะให้ในหลวงทรงหยิบเรื่องในหนังสือพิมพ์ออกมาชำระเอาเป็นเหตุ นั้นไม่ได้ ใครทำอย่างนั้นจริงให้เหน้อยเปล่า ท่านผู้รับหนังสือพิมพ์ไปอ่านแล้วอย่าเชื่อฟังเอาเป็นจริง ให้เข้าใจดังประกาศนี้เทอญ...” (ครุสภา ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4, 2548)

จากบทความนี้แสดงให้เห็นว่ามีประชาชนไปแจ้งหนังสือพิมพ์ลบทบทวนความร้องทุกข์หลายราย บางครั้งบทความนั้นก็กล่าวหาใส่ร้ายผู้อื่น จึงโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศฉบับนี้ขึ้น เป็น

การแสดงให้เห็นถึงทัศนะของรัฐบาลไทยในสมัยนั้นว่ายังไม่ยอมรับรู้ถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน (พรพิรมณ์ เอี่ยมธรรม, 2520) พระองค์ยังได้ทรงตระหนักดีว่าหนังสือพิมพ์สมัยนั้น ได้ตีพิมพ์ข่าวคราวความเคลื่อนไหวของประเทศอย่างเสรี โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์บางกอกีร์คอรีเตอร์บางคราวได้ตีพิมพ์บทความไม่ตรงกับความเป็นจริง พระองค์จึงทรงหาหนทางแก้ไขให้ได้ตามหมอบรัดเลย์เกี่ยวกับกฎหมายของโรงพิมพ์ที่ใช้กันอยู่ในประเทศอเมริกา เพื่อนำเอามาปรับใช้กับประเทศไทย

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กิจการหนังสือพิมพ์ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการจัดตั้งโรงพิมพ์ของชาวไทย จีน และฝรั่ง มีหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ รายทศ รายปักษ์ รายเดือน รวมถึง 59 ฉบับ ทั้งนี้เพราะปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง (สุภาพันธุ์ บุญสะอาด, 2517) ในสมัยนี้มีการออกหนังสือหลายฉบับ หลายภาษา ดังนี้ 1. หนังสือราชกิจจานุเบกษา (แมนมาส ขวาลิต, 2513) 2. หนังสือพิมพ์द्रโณวาท เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของคนไทย (ดรโณวาท, 2411) 3. หนังสือพิมพ์ข่าวราชการ (สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2466) ต่อมาหนังสือพิมพ์ที่มีกำเนิดตั้งแต่ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ค.ศ.1970 ก่อนที่พระองค์เสด็จสวรรคตลงในปี ค.ศ.1910 ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทย สาธารณร์ กรุงเทพฯเดลิเมล์ และจีนโนสยามวารศัพท์ (สุภาพันธุ์ บุญสะอาด, 2517) กิจการหนังสือพิมพ์ในยุคนี้เจริญรุ่งเรืองเนื่องมาจากสาเหตุ 4 ประการ คือ 1. การศึกษาได้มีการพัฒนาให้เป็นระบบและแพร่หลาย โดยมีผู้รู้หนังสือมากขึ้น ทำให้มีผู้สนใจในการอ่านเป็นจำนวนมาก 2. เศรษฐกิจดี มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ประชาชนมีรายได้ดีขึ้น ทำให้มีความสามารถในการซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านเพื่อรับรู้ข่าวสารมากขึ้น 3. การเมืองได้รับผลกระทบมาจากอิทธิพลของต่างประเทศ ทำให้ประชาชนเกิดการตื่นตัว มีผู้แสดงความรู้ แสดงความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น 4. เจ้านายสนับสนุนกิจการหนังสือพิมพ์ (สุกัญญา บุรณเดชาชัย, 2549)

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 กิจการหนังสือพิมพ์ได้เจริญก้าวหน้ามากกว่ายุคใด ๆ ในประวัติการหนังสือพิมพ์ของเมืองไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็น "ยุคใหม่" หรือ "ยุคทอง" เห็นได้จากผลงานที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ เช่น ทรงพระราชนิพนธ์ปลุกใจเสือป่า ตื่นเถิดชาวไทยงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นที่นิยมของนักอ่านทั่วไป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้กำเนิดหนังสือพิมพ์ชื่อ "The Looker on" (ชยันนันท นันทพันธ์, 2550) ส่วนหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ได้แก่ 1. หนังสือพิมพ์ไทย 2. หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯเดลิเมล์ 3. หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ 4.

หนังสือพิมพ์ยามาโตะ 5. หนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง (นงเยาว์ จิตตะปุตตะ, 2520) สมัยนั้นมีความตื่นตัวทางการเมืองเป็นระยะที่ประเทศจีนกำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อคือเกิดกฎกักมินตั๋ง ต้องการล้มล้างจักรพรรดิจีนราชวงศ์แมนจู จีนดำเนินนโยบายแพร่ลัทธิชาตินิยมเพื่อหาการสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ชาวจีนที่ทำหนังสือพิมพ์จึงใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางเขียนบทความลับเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีน เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องมีพระบรมราชโบายที่จะรังเกียจคนจีน โดยเขียนบทความแสดงความคิดเห็นทางด้านการเมืองลงในหนังสือพิมพ์ “ไทย” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระราชนิพนธ์ที่แสดงออกในการต่อต้านจีนด้วยบทความที่ตำหนิชนชาติจีน ชี้ให้คนไทยเห็นภัยจากจีน สิ่งนี้เองเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทความทางการเมืองสร้างความรู้สึกลัทธิชาตินิยมของพระองค์ เพื่อเป็นการปลุกคนไทยให้ตื่นขึ้น นับได้ว่าเป็นวิวัฒนาการอย่างหนึ่งของกิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น (สุภาพันธุ์ สุนทรมณี, 2515) พระองค์ทรงยึดนโยบายเน้นการจูงใจ การโฆษณาชวนเชื่อ ในรูปของวรรณกรรมบทความต่าง ๆ ลงในหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงมีหนังสือพิมพ์ออกมาถึง 60 ฉบับ (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร เอกสารรัชกาลที่ 7 บ.2/2, 2470) หนังสือพิมพ์สมัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ 1. หนังสือพิมพ์ก่อนปี ค.ศ.1932 ได้แก่ ศรีกรุง ราชฎร หลักเมือง 2. หนังสือพิมพ์หลังปี ค.ศ.1932 ได้แก่ วันที่ 24 มิถุนายน ประชาชาติ ประมวลวณวัน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบประชาธิปไตยจึงจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ไม่ให้เขียนข่าวเป็นเชิงยุยงเข้าใจผิดต่อประเทศ แต่มีก้าวนำในด้านการทำหนังสือพิมพ์หลายอย่าง เช่น มีการพาตหัวข่าวใหญ่ หัวข่าวย่อย สรุปรข่าว

หนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 จนถึงปัจจุบัน วิวัฒนาการแตกต่างไปจากเดิมมากทั้งรูปแบบ เนื้อหาและการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล รัฐบาลกระทำโดยการออกพระราชบัญญัติและประกาศต่าง ๆ ได้แก่พระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 เป็นพระราชบัญญัติการพิมพ์ที่ให้เสรีภาพแก่ผู้ทำหนังสือพิมพ์ ในสมัยรัชกาลที่ 8 หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะกลายเป็น “หนังสือพิมพ์โสภณ” เช่น หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย สารเสรี ไทรายวัน เป็นต้น แต่

หนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับที่ทำหน้าที่ตนอย่างเที่ยงตรงก็ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน เช่น ไทยรัฐ สยามรัฐ เดลินิวส์ เป็นต้น (ดร.ณิ หิรัญรักษ์, 2530) ในสมัยรัชกาลที่ 8 มีการเซ็นเซอร์ หนังสือพิมพ์เกิดขึ้นในสมัยปฏิวัติ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในด้านวัสดุอุปกรณ์ขาดแคลน เริ่มมีการขายหัวหนังสือพิมพ์ให้กับบุคคลสำคัญทางการเมือง (สุกัญญา บุรณเดชาชัย, 2549)

บทสรุป หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางและเป็นกระบอกเสียงจากประชาชนถึงรัฐบาลตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงสมัยปัจจุบัน ทำให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสาร และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 3 จนถึงรัชกาลที่ 8 มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นหลายชื่อเรื่องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งจัดทำโดยชาวต่างชาติที่มาอยู่เมืองไทย และจัดทำโดยคนไทยเอง ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์หลายชื่อเรื่องก็ยังคงอยู่เพื่อประชาชน

เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบระหว่างมิชชันนารีอเมริกัน เจ้านาย และประชาชน

รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เปรียบเทียบระหว่างมิชชันนารีอเมริกัน เจ้านาย และประชาชนสมัยรัชกาลที่ 3-5 (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 1 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดของมิชชันนารีเกี่ยวกับความศิวิไลซ์

กลุ่ม	รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์	กรอบความคิดความศิวิไลซ์
มิชชันนารีอเมริกัน	1. เป็นวิชาชีพ 2. มีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. เนื้อหาเป็นข่าวทั่วไปที่ประชาชนพึงสนใจ มีการวิพากษ์วิจารณ์	1. เทคโนโลยี 2. หนังสือพิมพ์ 3. คริสต์ศาสนา 4. เสรีภาพ

มิชชันนารีอเมริกันทำหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการรับจ้างแปลหนังสือและพิมพ์หนังสือ การทำหนังสือพิมพ์ใช้รูปแบบอเมริกันหรือสไตล์แองกัสนั้น (ก่อนสงครามกลางเมือง) คือเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพและความเสมอภาคต่อมวลชนในยุคต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งชาวเริ่มมีความสำคัญและกลายเป็นสินค้าที่นายทุนสามารถ

แสวงหากำไรได้ ดังนั้น เนื้อหาหนังสือพิมพ์จึงต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ มิเช่นนั้นหนังสือพิมพ์จะขาดความน่าสนใจ ซึ่งหากกรอบแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับก็นำมาสู่อำนาจตะวันตกในสังคมไทยด้วย (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 2 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดของเจ้านายเกี่ยวกับความศิวิไลซ์

กลุ่ม	รูปแบบ	กรอบความคิดความศิวิไลซ์
เจ้านาย	1. เป็นงานอดิเรก 2. มีกลุ่มเป้าหมายในราชสำนัก 3. ไม่หวังค้ากำไร 4. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี เรื่องชาชน ศิลปวิทยาการ ต่างประเทศ	1. ยอมรับในเทคโนโลยี วิทยาการก้าวหน้า 2. ยอมรับในหนังสือพิมพ์ว่าเป็นสื่อของผู้เจริญ 3. ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา 4. ยอมรับว่าเสรีภาพเป็นเรื่องของชาวศิวิไลซ์ แต่สำหรับคนไทยยังไม่พร้อม เพราะประชาชนยังไม่ได้รับการศึกษา การปกครองเป็นเรื่องของเจ้านายประชาชนไม่ควร “สารเนน”

เจ้านายไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำหนังสือพิมพ์เป็นงานอดิเรก เผยแพร่กันเองในราชสำนักและชนชั้นสูง ไม่ได้ทำเพื่อการค้า เนื้อหาหนังสือพิมพ์ไม่เน้นข่าวแต่เน้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ โบราณคดี กรอบความคิดเกี่ยวกับความศิวิไลซ์ของกลุ่มเจ้านายการยอมรับในเทคโนโลยี ยอมรับว่าหนังสือพิมพ์คือสื่อของผู้เจริญ แต่ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา ยอมรับว่ามีเสรีภาพเป็นความเจริญแต่คนไทยยังไม่พร้อม และประชาชนไม่ควรอาจหาญมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองซึ่งเป็นเรื่องของเจ้านาย

แนวคิดเช่นนี้ จึงขัดแย้งกับชาติตะวันตกซึ่งได้เผยแพร่อิทธิพลทางความคิดของตนไปทั่วโลก และมีผลต่อประชาชนสยามที่เป็นปัญญาชนอย่างมาก ทำให้เกิดกระแสแนวคิดของประชาชนเกี่ยวกับความศิวิไลซ์ที่อิงตะวันตกมากกว่าอิงเจ้านาย ซึ่งพวกเราถือว่าเป็นคนยุคเก่าที่กำลังจะล้าสมัย (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 3 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์และกรอบความคิดของประชาชนเกี่ยวกับความ ศิวิไลซ์

กลุ่ม	รูปแบบ	กรอบของนิยามความศิวิไลซ์
ประชาชน	1. ทำเป็นอาชีพ 2. ขยายเป้าหมายออกไปเพื่อประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะวิทยาการต่างประเทศ	1. ยอมรับในเทคโนโลยีวิทยาการก้าวหน้า 2. ยอมรับในหนังสือพิมพ์ว่าเป็นสื่อของผู้เจริญ 3. ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา 4. ยอมรับในแนวคิดเสรีภาพแบบตะวันตก ตื่นรนไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ผู้ปกครอง ยอมรับในกรอบความคิดของฝรั่งมาก

ผสมผสานแนวคิดตะวันตกกับแนวคิดของเจ้านายไว้ด้วยกัน คือการทำหนังสืออิงแบบตะวันตกแต่เนื้อหาเน้นเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณคดีแบบเจ้านาย กรอบแนวคิดโดยทั่วไป คล้ายคลึงกับเจ้านายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับในเทคโนโลยีหนังสือพิมพ์ แต่ไม่ยอมรับในคริสต์ศาสนา ประเด็นที่นำมาสู่ความขัดแย้งกับเจ้านายก็คือประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพ ซึ่งจะสืบทอดไปสู่ นักคิดนักเขียนปัญญาชนรุ่นหลัง กลายเป็นต้นกระแสของแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพของคนไทย แต่ผลของการแบ่งดังกล่าวยังเป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงในส่วนยอดของสังคม ยังไม่ได้กระทบประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศแต่อย่างใด (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 4 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์ และกรอบความคิดเกี่ยวกับความศิวิไลซ์ของสาย ราชสำนัก

กลุ่ม	รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์	กรอบแนวคิดความศิวิไลซ์
ราชสำนัก	1. เป็นวิชาชีพ 2. มีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. เนื้อหาเป็นข่าวทั่วไปที่ประชาชนพึงพอใจ และบทความ 5. ใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการเสนอแนวคิดของกษัตริย์	1. เทคโนโลยี 2. หนังสือพิมพ์ 3. ขาด ศาสนา พระมหากษัตริย์ 4. เสรีภาพที่มีคุณธรรมกำกับ 5. ราษฎรมีคุณภาพ สุภาพ ใช้ สมองเป็นตัวของตัวเอง

	6. กษัตริย์ทรงพระราชนิพนธ์ บทความตอบโต้หนังสือพิมพ์ 7. สะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง	ไม่เลียนแบบ ชยัน ไม่เล่นการ พนัน ขณะนี้ประชาชนยังโง่ จึงต้องแก้ปัญหาด้วย การศึกษา 6. สิทธิสตรี
--	---	--

หนังสือพิมพ์สายราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้พัฒนาไปถึงระดับวิชาชีพ คือทำหนังสือพิมพ์เพื่อขายและเข้าถึงมวลชนมากขึ้น แม้ยังมีเจตนาารมณ์ที่จะใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการปกครอง เป็นปากเสียงของรัฐบาล และนำเสนอพระบรมราโชวาทของพระมหากษัตริย์ หนังสือพิมพ์สายราชสำนักนำเสนอกรอบความคิด ความศรัทธา ที่ได้ผ่านการกลั่นกรองเป็นอย่างดีแล้ว กล่าวคือ ไม่ได้รับแนวคิดตะวันตกมาทั้งหมด แต่จะเลือกเอามาปรับใช้ในบางส่วน และละทิ้งบางส่วน ความมุ่งหมายหลักคือการพัฒนาคุณภาพของราษฎรเพื่อที่จะก้าวไปสู่ระบบประชาธิปไตยในอนาคต (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

ตารางที่ 5 รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์ และกรอบความคิดเกี่ยวกับความศรัทธา ของสายหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านที่เป็นประชาชน

กลุ่ม	รูปแบบการทำหนังสือพิมพ์	กรอบแนวคิดความศรัทธา
ประชาชน	1. เป็นวิชาชีพ 2. มีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชน 3. โฆษณา คำกำไร 4. เนื้อหาเป็นข่าวทั่วไปที่ ประชาชนพึงสนใจ และบทความ 5. เชื้อในอิสรภาพ วิจารณ์ ผู้ปกครอง 6. สะท้อนปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง	1. เทคโนโลยี 2. หนังสือพิมพ์ 3. ไม่สนใจประเด็นสิทธิสตรีเท่า เสรีภาพในการวิจารณ์รัฐบาล 4. ระบบกษัตริย์กีดขวางความ เจริญได้รับอิทธิพลการปฏิรูป ปฏิวัติจากต่างประเทศ 5. ยอมรับว่าเสรีภาพและระบบ รัฐสภาเป็นสัญลักษณ์ของความ ศรัทธา

หนังสือพิมพ์กลุ่มประชาชน แสดงการยอมรับในลัทธิประชาธิปไตยและวารสารศาสตร์ตะวันตกอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของเสรีภาพและการเปลี่ยนรูปแบบการ

ปกครอง แม้จะยังไม่ให้ความสนใจในแนวคิดความเสมอภาคทางสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งกับรัชกาลที่ 6 การปะทะกับแนวคิดของราชสำนักจึงเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ (ศาสตราจารย์ สุกัญญา สุตบรรทัด, 2542)

อภิปรายผล

ในยุคเริ่มต้นของหนังสือพิมพ์ คือในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 หนังสือพิมพ์ในยุคนี้ก็คือ การรายงานข่าวคราวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนหน้าที่อื่น ๆ เช่น เป็นปากเสียงแทนประชาชน การให้ความรู้ ความบันเทิง และการบริการทางธุรกิจ เป็นเพียงหน้าที่รองเท่านั้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ถือว่าเป็นยุคทองของความเจริญก้าวหน้าสมัยใหม่ ปรากฏว่ากิจการหนังสือพิมพ์ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว หนังสือพิมพ์ได้เป็นที่ยอมรับในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศว่ามีความสำคัญ หนังสือพิมพ์ในสมัยนี้มีหลายประเภทและพิมพ์ออกในระยะต่าง ๆ กันภาษาที่ใช้มีทั้งภาษาไทยและอังกฤษ บางฉบับก็พิมพ์ทั้งสองภาษา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 หนังสือพิมพ์ได้พัฒนาการเป็นหนังสือพิมพ์ข่าวเพื่อประชาชน โดยมีเอกชนเป็นเจ้าของและผู้จัดพิมพ์ ในสมัยนี้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของบ้านเมือง ประชาชนมีความสนใจต่อข่าวสารบ้านเมือง หนังสือพิมพ์จึงกลายเป็นแหล่งที่ให้ข่าวสารและเรื่องราวที่น่าสนใจ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 มีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เกิดขึ้นในสมัยปฎิวัติ และสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในด้านวัสดุอุปกรณ์ขาดแคลน เริ่มมีการขายหัวหนังสือพิมพ์ให้กับบุคคลสำคัญทางการเมือง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพันธุ์ สุนทรธณี (2515) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิวัฒนาการและการใช้ประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย พบว่า หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยฉบับแรกออกในสมัยรัชกาลที่ 5 คือหนังสือพิมพ์ Court หรือ ข่าวยุทธการ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่เจ้าของและผู้พิมพ์เป็นคนไทย และเป็นข้าราชการบริพารในราชสำนัก สมัยรัชกาลที่ 6 ได้ชื่อว่าเป็น “ยุคทองของกิจการหนังสือพิมพ์ของไทย” กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปิดโอกาสให้สามัญชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของพระองค์ได้ ในสมัยนั้นจึงมีหนังสือพิมพ์ออกมามากมาย แต่ก็มีหลายฉบับที่ตีพิมพ์ออกมาได้ในชั่วระยะเวลาอันสั้น ภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475 หนังสือพิมพ์รายวันของไทย ต้องตกอยู่ภายใต้บรรยากาศที่ผันแปรของการเมืองใน

ประเทศ โดนมีพระราชบัญญัติการพิมพ์ควบคุมหลายฉบับ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และตลอดสมัยรัชกาลที่ 8 หนังสือพิมพ์หลายฉบับเป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองต่าง ๆ ก็มี อย่างไรก็ตามหนังสือพิมพ์ก็ได้พยายามที่จะเป็นอิสระจากรัฐบาล เพราะหนังสือพิมพ์เองมีอิทธิพลมากขึ้นแล้ว ลักษณะของหนังสือพิมพ์รายวันของไทยปัจจุบันนี้ เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุดังต่อไปนี้ คือ 1.พัฒนาการทางด้านวัสดุและอุปกรณ์การพิมพ์ต่าง ๆ 2.อิทธิพลทางการเมือง 3. เหตุการณ์อื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และมีผลกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของการแสวงหาข่าว การออกความคิดเห็น และการพิมพ์

หนังสือพิมพ์จากแนวคิดของกลุ่มต่างที่ผ่านเวลามากกว่า 2 ศตวรรษ ชี้ให้เห็นความหมายของ “ความศิวิไลซ์” ที่ถูกนำเสนอโดยกลุ่มต่าง ๆ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ได้ว่า คือ อารยธรรมตะวันตก ทั้งทางรูปธรรมได้แก่ สินค้า สิ่งของ เทคโนโลยี และนามธรรม ได้แก่ แนวคิดต่าง ๆ แนวคิดที่ปรากฏตลอดช่วงระยะเวลาราว 200 ปี มีการโยยและสืบทอดถึงกัน หากไม่มีเหตุการณ์หนึ่ง ก็ไม่สามารถมีอีกเหตุการณ์หนึ่งที่สืบทอดถึงกันได้ ประเทศไทยเป็นเหมือนเวทีการแสดงเรื่องการรับอารยธรรมของชาติตะวันตก และการต่อสู้ระหว่างกันเองเพื่อสร้างระบบสืบทอดอำนาจและอุดมการณ์ของตน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา สุตบรรทัด (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิฤติในวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ไทย พบว่า วิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ไทยนั้นมิได้เป็นเพียงการสืบทอดของเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดของแนวความคิดด้วย โดยจุดหักเหของเหตุการณ์และความคิดในแต่ละช่วงยุคนั้นมีที่มาจากการเผชิญหน้า และเกิดการกระทบกันทั้งระหว่างกระแสหลักดันจากภายนอกกระทบกับภายใน หรือเป็นการกระทบกันระหว่างคลื่นความขัดแย้งภายในด้วยกันเอง ทำให้เกิดเป็นความยุ่งเหยิงหรือวิฤติการณ์ ก่อนที่สถานการณ์จะเริ่มคงที่ และคงสภาพเช่นนั้นไปได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วก็จะเกิดการเผชิญหน้าและปะทะกันอีกเป็นเช่นนี้หมุนเวียนกันไปหลายครั้ง ตลอดช่วงระยะเวลาอันยาวนานของสมัยรัตนโกสินทร์

สรุป

หนังสือพิมพ์ย่อมสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น ๆ ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของคนในสมัยนั้น ๆ แม้คนหนังสือพิมพ์จะพยายามยึดความเป็นกลางในการเสนอข่าวสาร แต่โลกทัศน์ของเขาย่อมแสดงออกมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ข่าวที่เขียนออกมาอาจไม่ถูกต้องทั้งหมด แต่การสะท้อนโลกทัศน์ของผู้เขียนย่อมเป็นธรรมชาติ งานเขียนของหมอบรัดเลย์ในบางกอกรีคอร์

เตอร์สะท้อนแนวคิดของคนตะวันตกแห่งยุคสว่าง (Enlightenment) และยุคจักรวรรดินิยม (Imperialism) ซึ่งมุ่งหวังจะเปลี่ยนสังคมสยามจากความมืดบอดไปสู่สถานะที่ทันสมัยเข้าไว้ว่า คือ “ความศิวิไลซ์” ในทำนองเดียวกันหนังสือพิมพ์ที่เจ้านายไทยและสามัญชนได้ออกในเวลาต่อมา ก็สะท้อนแนวคิดของตนเกี่ยวกับความ “ความศิวิไลซ์” ทั้งในเชิงตอบโต้กับหมอสอนศาสนา และในเชิงเห็นพ้อง เป็นกรอบความคิดที่กลุ่มคนแต่ละกลุ่มสร้างขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัดตลอดการมองประวัติหนังสือพิมพ์ตลอดสองศตวรรษในกรุงสยาม และกรอบความคิดเหล่านั้นเมื่อขัดแย้งกันก็เกิดการต่อสู้กัน อันเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งนอกจากประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์แล้วยังศึกษาประวัติศาสตร์ของความคิดอีกด้วย

กรณีศึกษาประวัติและวิวัฒนาการความศิวิไลซ์ของหนังสือพิมพ์ในสยาม หนังสือพิมพ์ไทยเติบโตไปตามภาวะความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมประกอบกับหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ หนังสือพิมพ์เป็นเสมือนกลไกหรือเครื่องมือสำคัญ ที่มีส่วนผลักดันเปลี่ยนแปลงสภาพการเมืองการปกครองและสังคมของไทยเสมอมา การศึกษาวิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ไทยในแต่ละยุค จึงจำเป็นต้องพิจารณาบริบทต่าง ๆ ที่แวดล้อมหนังสือพิมพ์ในแต่ละยุคควบคู่ไปด้วย บริบทเหล่านี้ได้แก่ บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และอุดมการณ์ความคิดทางวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเนื้อหาและรูปแบบของการออก “หนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกรีคอร์เดอร์” ในช่วงเวลารัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 นี้มีความแตกต่างกันอย่างไร เพราะพบว่าเนื้อหาในสมัยรัชกาลที่ 3 มีลักษณะคล้ายหนังสือสารคดีมากกว่าหนังสือพิมพ์ เรื่องราวที่ตีพิมพ์จึงเป็นการนำเสนอความรู้ด้านการแพทย์ ตำรายา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พงศาวดาร และประวัติศาสตร์ของยุโรปเป็นหลัก ส่วนข่าวสารที่นำเสนอเป็นข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนอกประเทศ และเป็นข่าวจากทวีปยุโรปซึ่งแตกต่างจากหนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกรีคอร์เดอร์ที่ออกในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่มีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์คล้ายในปัจจุบัน คือ ได้มีการเสนอข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น โดยข่าวที่นำมาลงมีทั้งข่าวจากภายใน และภายนอก ในปริมาณใกล้เคียงกัน ซึ่งพบว่าการนำเสนอความรู้ด้านการแพทย์ สารคดีความรู้ต่าง ๆ มีน้อยลง

2. ควรศึกษาปัญหาสังคมเปรียบเทียบระหว่างช่วงรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 จากหนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกรีคอร์เดอร์ เพิ่มเติม เพราะพบว่าเป็นหลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลในสังคม ได้แก่ ประชาชน ข้าราชการ และรัฐบาล

3. ควรศึกษาหนังสือพิมพ์ จดหมายเหตุฯ พงศาวดาร จากต้นฉบับให้ถี่ถ้วน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การพิมพ์ต้นฉบับมีข้อผิดพลาดอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ 1. การตีพิมพ์วันเดือนปีทางจันทรคติที่ระบุไว้ในบางฉบับไม่ตรงกับข้อเท็จจริง 2. เลขหน้าของหนังสือพิมพ์ผิดพลาดในบางเล่ม ทำให้การอ้างอิงสับสน 3. บทความที่ตีพิมพ์มีคำผิดเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นภาษาโบราณ

เอกสารอ้างอิง

กำธร สติรกุล. (2505). การเป็นมาของการพิมพ์และงานแสดงการพิมพ์ในเมืองไทย. ในบรรณรักษ์.

กำธร สติรกุล. (2541). หนังสือและการพิมพ์ ครุสภา.

ขจร สุขพานิช. (2508). ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. บริษัทไทยพาณิชย์การจำกัด พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงบุญมาณพาณิชย์ (1 ธันวาคม 2508).

ขจร สุขพานิช. (2512). ดร.โผนวาท พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพันตำรวจเอกหม่อมเจ้าบุญศิริ เกษมสันต์ (11 มิถุนายน 2512). โรงพิมพ์แพร่การข่าว.

ชัยนันท์ นันทพันธ์. (2550). เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ธรรมศาสตร์ 2:35, ตุลาคม-ธันวาคม 2550.

ดร.ณิ หิรัญรักษ์. (2530). การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดร.โผนวาท. (2411). เล่มที่ 1 วันอังคาร เดือน 8 ขึ้น 1 ค่ำ จ.ศ.1236 (ฉบับวันที่ 7 กรกฎาคม 2411).

นงเยาว์ จิตตะปุตตะ. (2520). บทบาทของหนังสือที่มีต่อการเมืองการปกครองในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเมือง – การปกครองไทยสมัยใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรพิมลพรรณ รัชนี้. (2475). สำเนาคำแปลพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนเถลิงถวัลยราชสมบัติ. กรมศิลปากร.

- พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. (2520). บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ.2474-2488). สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- พ. อี แลร์. (2512). ประวัติการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย. ดรณศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 4 พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- แม่นมาศ ขวลิต. (2513). คำนำ มาตานุสรณ์ พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพนางเศรษฐบุตรสิริสาร (3 พฤศจิกายน).
- วิทยา ตันติเสวี. (2523). ประวัติและวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.2387-2475). ประวัติศาสตร์นิพนธ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- เวลา, วอลเตอร์ เอฟ.. (2530). แผ่นดินพระนั่งเกล้า. กรุงเทพมหานคร : กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์.
- สุกัญญา สุตบรรทัด. (2542). วิกฤติในวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์ไทย. ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา บุรณเดชาชัย. (2549). 2 ศตวรรษหนังสือพิมพ์ไทย ภายใต้บริบททางสังคมและการเมือง. วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 21. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2549) : 49-66.
- สุกัญญา ตีระวนิช. (2520). ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ.2325-2474). ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพรรณิ กาญจนัฐติ. (2507). บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 3-5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. แผนกวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพันท์ บุญสะอาด. (2517). ประวัติหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. บรรณกิจ.
- สุภาพันท์ สุนทรมณี. (2515). วิวัฒนาการและการใช้ประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา อ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรรัตน์ เชื้อชัยวิชิตกุล. (2548). ปัญหาสังคมไทย : กรณีศึกษาจากหนังสือจดหมายเหตุฯ บางกอกเรคคอร์ด. ปริญญาโท ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมชัย อนุมารราชธน. (2509). การทูตของไทยสมัยอยุธยา. โรงพิมพ์พระจันทร์.

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. (2466). หนังสือคืตข่าว
ราชการ เล่ม 1. โปรดฯ ให้พิมพ์ในงานฉลองพระชันษาครบ 64 ปี (เมื่อปีกล
พ.ศ.2466).

หอสมุดแห่งชาติ. (2408). จดหมายเหตุรัชกาลที่ 4 สมุดไทดำเส้นดินสอขาว ฉบับที่ 357 จ.
ศ.1227.

_____. (2548). รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. เรื่อง
ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. กรุงเทพมหานคร องค์การการค้าของคุรุสภา.

อำไพ จันทรจิระ. (2516). วิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย วรรณศิลป์ 2516.

(Citing Historie de la Mission de Siam 1662-1811 p.44 , By Adiron
Launay).

อำไพ จันทรจิระ. (2516). วิวัฒนาการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย. วรรณศิลป์.

Literature. (2562). ต้นกำเนิดหนังสือพิมพ์ที่เราอ่านอยู่ทุกวันนี้. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม
2562 จาก www.leabharmor.net.